

Titlu: Răsucirea. 5 niveluri pentru edificarea Banatului Etern

Curatori: Călin Dan și Celia Ghyka

Participanți: Muzeul Național al Banatului din Timișoara, Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică din Lugoj, Muzeul Banatului Montan din Reșița, Muzeul Regiunii Porților de Fier din Drobeta Turnu Severin, Muzeul Național Tehnic „Prof. ing. Dimitrie Leonida” din București, precum și lucrări de artă contemporană provenite din atelierelor unor artiști contemporani sau din diverse colecții. Artiști: Horia Bernea, Ștefan Bertalan, Ion Condiescu, Roman Cotoșman, Cristian Dițoiu, Constantin Flondor, Dani Ghercă, Ion Grigorescu, Ana Maria Micu, Ciprian Mureșan, Paul Neagu, Sorin Neamțu, Mihai Olos, Iulius Podlipny, Șerban Savu, Liviu Stoicoviciu, Napoleon Tiron, Bogdan Vlăduță.

Organizator: Kunsthalle Bega, Timișoara

Desfășurare: Octombrie 13, 2023 – 11 Februarie, 2024

Specificitatea antropologică a expoziției *Răsucirea. 5 niveluri pentru edificarea Banatului Etern*, prezentată la Kunsthalle Bega de curatorii Călin Dan și Celia Ghyka, este o tipologie des întâlnită în practica instituțiilor occidentale, unde intrinseca-i transdisciplinaritate favorizează această abordare ca specifică actualelor politici culturale și manifestări artistice aparținând „conceptualismului global”, asemeni văditului ei interes pentru alteritate, văzută prin acest prim nivel al apropierei individului contemporan de culturile îndepărtate sau apuse. În spațiul cultural românesc însă, cu toate că a fost o tipologie des prezentă în perioada comunistă, cu accent pe latura ei etnografică a unei ideologii a principiilor suveranității etnice, este o instanță rarisim întâlnită astăzi, în primul rând din cauza cvasi-imposibilității coordonării unui asemenea proiect – doar imaginați-vă birocrăția și dialogul inter-instituțional – artefacte ca acelea prezentate fiind în primul rând parte din colecțiile muzeelor naționale, risipite local. În succesul acestei inițiative intervine, cred, personalitatea și reputația celor doi curatori – unul director de instituție națională de primă vizibilitate (MNAC), celălalt profesor universitar – în a coordona și, mai important, a impulsiona efortul instituțional de colaborare a 7 muzee și 4 colecții particulare, alături de lucrările artiștilor contemporani, din toate cele 4 mari centre artistice locale.

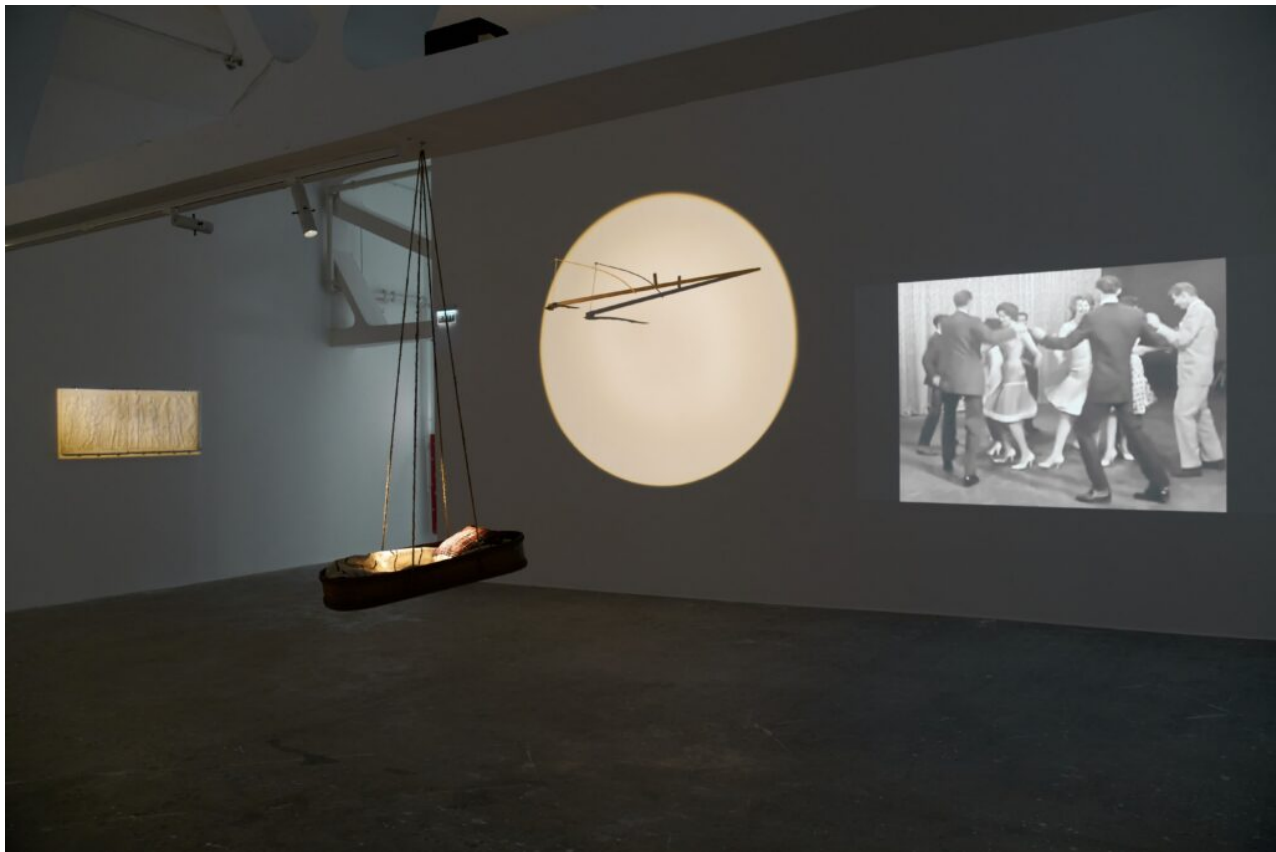

Asemeni expoziției care a instigat producerea *Răsucirii*, *The Spitzmaus Mummy and Other Treasures*, curatoriată de Wes Anderson și Juman Malouf, partenera sa, inputul curatorial pleacă de la același tip de parteneriat privat al lui Calin Dan cu Celia Ghyka, transpus într-unul profesional. Dacă în cazul amintitei expoziții organizată la Muzeul Kunsthistorisches și Fondazione Prada, afișajul expozițional a fost ca un Wunderkammer la scara de 1:1, *Răsucirea* propune o constelație de ecranate mini-cabinete, ca multiversuri concentrate, al căror inventar este format din artefacte arheologice, etnografice, obiecte de artă decorativă, de artă sacră, piese textile ale spațiului domestic sau industrial, susținute toate ca o membrană de lucrări de artă contemporană, eliberate de tipologia arhivistică a cabinetului. Dispunerea inventarului antropologic în vitrinele special produse pentru expoziție amintește de una dintre „obsesiile” curatorului și artistului vizual Călin Dan, de Aby Warburg. Personaj cu care acesta dialoghează continuu, ca și în seria de desene prezentate în expoziția *Alzheimer* (SAC, 2020), apare acum în cea mai cunoscută ipostază a sa, cea a Atlasului Mnemosyne, prin metoda selecției artefactelor-imagini ca schițe ale unei științe a imaginii bazată pe istoria culturală. Ne amintește desigur și de acel Denkraum, precondiție a conștientizării faptului că un obiect este distinct și separat de subiectul conștient.

Ideea de a atrage și de a provoca privirea spectatorului în a vedea materiale și iconografii în configurații conceptuale noi este centrală demersului curatorial. Acest mod de a stimula privirea presupune o non-linearitate în perceperea artefactelor, implicându-te activ să cauți, să *scanezi*, noi relații. Este un mod de citire foarte actual, funcționând pe principiul multitudinii paginilor de internet deschise într-un browser sau a felului în care informația circulă și este consumată astăzi, simultan din mai multe surse, adesea transculturale și transistorice. Asemeni anumitor forme ale criticii instituționale, această practică trădează un mod de a vedea obiectele ca semnificanți care pot fi manipulați și codificați ca varii indici semantici în funcție de contextul dat, ce funcționează asemeni unei rețele informaționale.

Traseul expozițional începe cu inventarul câtorva obiecte alese să definească temele centrale ale expoziției, plasate într-o antecameră cu intrare din lateral, înaintea sălii principale. Aici sunt puse în dialog artefacte ca un leagăn portabil împreună cu o coasă, două obiecte etnografice care fac trimitere la instanțe capitale ca nașterea și moartea, dar sugerează și continuitatea prin spațiul gol dintre ele. Pe același ax se mai găsește macheta elicopterului Vuia II, poate ca o trimitere către vitalitatea adultă, către aspirații. În aceeași sală este proiectată coloana sonoră – *the twist (răsucirea)* – prin videoclipul lui Chubby Checker. Pare că între aceste două instanțe, între leagăn și coasă, noi în general ne răsucim bezmetic amintind de „răsucirea sufletului” din Cartea a VII-a a *Republicii*, concept de la care expoziția împrumută titlul și speculația propusă. Ne răsucim de la un partener la altul, simulând fericire printre câteva momente autentice. La final, artefactul care face legătura cu sala de expoziție, cu desfășurarea în obiect și practici artistice a acestor elemente-simbol, este un basoreliev cu vizita împăratului Franz Joseph la Timișoara realizat în 1875, ca o trimitere concretă geopolitică a plasării acestor indici.

Expoziția sugerează instanțele specifice practicii artistice a ultimelor decenii, ca turnura etnografică și antropologică. În acest context, o investigație cât mai obiectivă a procesului cultural ar trebui să funcționeze conform principiului non-excluderii, de la expresiile sale cele mai înalte până la cele mai joase; chiar lucrurile cele mai amorse trebuind să intre și ele în această clasificare de tip etnografic. În ce privește artefactele artistice, este interesant de observat cum ultima lucrare a ultimei vitrine este o pictură a lui Iulius Podlipny (1898-1991), personaj obscur astăzi, însă definitoriu pentru destinul și specificitatea Timișoarei postbelice, atât în calitatea sa de pedagog (a fost profesorul lui Roman Cotoșman și Ștefan Bertalan, printre alții, prezenți și ei în expoziție), cât și artistică.

În încheiere aş vrea să remarc că într-un an în care Timișoara este capitală culturală, oferta expozițională a marilor evenimente artistice a inclus aproape deloc spre deloc artiști sau concepte locale. Astfel, a organiza o expoziție care, chiar dacă pleacă de la o speculație platonice care a fost extinsă am putea spune cam generalist, se adresează totuși Banatului, incluzând mai mult decât piese arheologice și etnografice și o bună reprezentare a artiștilor definitorii local din perioada modernă până la cea actuală, este în primul rând și un gest de asumare și generozitate.